

Sygn. akt V ACa 26/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Alicja Fronczyk

Sędziowie: SA Ewa Klimowicz-Przygódzka

SO (del.) Małgorzata Dubinowicz-Motyk (spr.)

Protokolant: Małgorzata Szmit

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. S.

przeciwko M. H.

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II C 78/18

I. zmienia zaskarżony wyrok:

- 1. w punkcie pierwszym częściowo w ten sposób, że zasądza od M. H. na rzecz Fundacji „(...) z siedzibą w W.(...) kwotę 2 000 (dwa tysiące) złotych;**
- 2. w punkcie drugim w ten sposób, że nie obciąża powoda kosztami procesu;**

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

I. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Małgorzata Dubinowicz-Motyk Alicja Fronczyk Ewa Klimowicz-Przygódzka

Sygn. akt V ACa 26/19

UZASADNIENIE

M. S. wniósł pozew przeciwko M. H., domagając się : 1) nakazania pozwanej zaniechania naruszania dobrego imienia powoda poprzez czynności polegające na rozpowszechnianiu nieprawdziwych informacji o tym, że konflikt rodzinny i zaburzona atmosfera rodzinno – wychowawcza dzieci nastąpiły z winy ojca oraz rozpowszechnianiu stwierdzenia że « zachowania ojca wskazują na zaburzenia emocjonalne lub inne o nieustalonym podłożu » i sugestii podjęcia badań psychiatrycznych, 2) nakazania pozwanej złożenia w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku oświadczenia na piśmie i przesłania go listem poleconym powodowi, że w(...)z dnia 29 stycznia 2015 roku zostały zawarte nieprawdziwe

informacje dotyczące tego, że konflikt rodzinny i zaburzona atmosfera rodzinno – wychowawcza dzieci nastąpiła z winy ojca oraz że nieprawdziwe jest stwierdzenie iż « zachowania ojca wskazują na zaburzenia emocjonalne lub inne o nieustalonym podłożu » sugerujące jednocześnie podjęcie badań psychiatrycznych, a także że bezzasadne było stwierdzenie, że « ojciec nie powinien samodzielnie, bez konsultacji z matką podejmować decyzji dotyczących małoletnich dzieci stron », 3) zasądzenia od pozwanej na rzecz Fundacji «(...)» przy ul. (...) w W. z dopiskiem « (...)» kwoty 10000zł tytułem sumy pieniężnej za naruszenie dobra osobistego powoda. (k.3-15)

M. H. domagała się oddalenia powództwa w całości i zasądzenia na swoją rzecz kosztów procesu, przecząc temu by swoimi działaniami naruszyła dobra osobiste powoda i zaznaczając że nie może ponosić odpowiedzialności za sposób wykorzystywania przez osoby trzecie sporządzonej przez nią informacji o stanie emocjonalnym powoda i rekomendowanych środkach co do podejmowania przez powoda decyzji rodzicielskich odnośnie małoletnich córek. (k.63-67)

Wyrokiem z dnia 27 września 2018 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt II C 78/18, Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo M. S. przeciwko M. H. i zasądził od M. S. na rzecz M. H. kwotę 2537zł tytułem kosztów procesu, w tym kwotę 2520zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu następujących ustaleń i rozważań.

M. H. jest pedagogiem społecznym, prowadzi poradnię rodzinno – wychowawczą, jest wpisana na listę biegłych przez Prezesa Sądu Okręgowego w Warszawie.

Na przełomie 2014/2015 roku do poradni prowadzonej przez pozwaną zgłosiła się U. D. z małoletnimi dziećmi – I. S. i H. S. (żona i córki powoda), relacjonując kryzys małżeński i poddając się badaniom psychologiczno – pedagogicznym. Podczas wywiadów w/w opisywały pozwaną i jej współpracownicze niepokojące je zachowania M. S., tj. krzyki, wyzwiska, poniżanie żony, nieobecny wzrok, wcześniejsze leczenie psychologiczno – psychiatryczne z uwagi na ataki paniki.

Przed przeprowadzeniem badań psychologiczno – pedagogicznych M. S., na prośbę U. D. w dniu 29 stycznia 2015 roku M. H. sporządziła i wydała U. D. dokument zatytułowany « (...) » o treści : (...) uprzejmie informuje, że w tutejszej placówce trwają badania diagnostyczne małoletnich : I. S. ur. (...) i H. S. ur. (...) na wniosek matki U. D. w związku z ostrym konfliktem rodzinnym i zaburzoną atmosferą wychowawczą dzieci z winy ich ojca.

Od bieżącego miesiąca rodzice małoletnich zamieszkują oddzielnie, a opiekę nad dziećmi sprawuje matka.

Zachowania ojca wskazują na zaburzenia emocjonalne lub inne o nie ustalonym podłożu (ojciec odmawia podjęcia badań psychiatrycznych).

Po zakończeniu badań dzieci wnioskodawczyni podejmie decyzję o wystąpieniu do Sądu o rozwód i określenie udziału ojca w opiece nad małoletnimi dziećmi.

Do zakończenia badań i decyzji Sądu w kwestii władzy rodzicielskiej – ojciec nie powinien samodzielnie, bez konsultacji z matką podejmować decyzji dotyczących małoletnich dzieci stron.

kierownik (...) mgr M. H. »

Zacytowany dokument został opatrzony podpisem pozwanej i dwoma pieczęciami – jedną o treści (...) mgr M. H., drugą o treści(...) biegły z listy Sądu Okręgowego w Warszawie mgr M. H..

Na początku lutego 2015 roku U. D. wysłała sporządzoną przez pozwaną informację do dyrektora i wicedyrektora szkoły której uczennicami były córki stron oraz do wychowawców córek stron.

Sąd I instancji przyjął, że sformułowania zamieszczone w spornym dokumencie, wyrażające opinię, iż ostry konflikt rodzinny i zaburzona atmosfera wychowawcza dzieci były winą powoda, iż zachowania powoda wskazują na

zaburzenia emocjonalne lub inne o nieustalonym podłożu i że powód nie powinien samodzielnie podejmować decyzji dotyczących dzieci oraz sugerujące celowość poddania się przez powoda badaniom psychiatrycznym, mogą być ujmowane jako naruszające dobre imię i poczucie godności powoda. Sąd akcentował przy tym, iż pozwana naruszyła standardy staranności i profesjonalizmu pedagoga, podejmując się sporządzenia informacji o stanie psychicznym osoby w oparciu wyłącznie o informacje uzyskane od skonfliktowanego współmałżonka oraz małoletnie dzieci. Sąd Okręgowy zwrócił jednak uwagę, że samo sporządzenie « Informacji » nie jest zachowaniem naruszającym dobra osobiste powoda, gdyż do naruszenia godności powoda mogło dojść dopiero w chwili, gdy powód zapoznał się z jej treścią, a do naruszenia dobrego imienia powoda – gdy z treścią pisma zapoznały się osoby trzecie. Dostrzegając, że pozwana M. H. nie przekazała « (...) » z dnia 29 stycznia 2015 roku powodowi ani pracownikom szkoły, do której uczęszczały córki stron oraz że osoby te mogły poznać « (...) » w następstwie rozesłania jej za pośrednictwem poczty elektronicznej przez U. D., Sąd I instancji uznał, że to nie pozwana naruszyła dobra osobiste powoda i kierowane przeciwko niej powództwo oddalił, jako nieuzasadnione.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód M. S., zaskarżając wyrok w całości i domagając się jego zmiany poprzez : 1) nakazanie pozwanej zaniechania naruszania dobra osobistego powoda w postaci szkalowania jego dobrego imienia poprzez czynności polegające na rozpowszechnianiu nieprawdziwych informacji o tym, że konflikt rodzinny i zaburzona atmosfera rodzinna wychowawcza dzieci nastąpiły z winy ojca, stwierdzenia że « zachowania ojca wskazują na zaburzenia emocjonalne lub inne o nie ustalonym podłożu », sugerujące jednocześnie podjęcie badań psychiatrycznych, 2) nakazanie pozwanej złożenia, w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku, oświadczenia na piśmie i przesłania go listem poleconym powodowi, że w (...)z dnia 29.01.2015r. zostały zawarte nieprawdziwe informacje dotyczące tego, że konflikt rodzinny i zaburzona atmosfera rodzinna wychowawcza dzieci nastąpiła z winy ojca oraz że nieprawdziwe jest stwierdzenie, że « zachowania ojca wskazują na zaburzenia emocjonalne lub inne o nie ustalonym podłożu », sugerujące jednocześnie podjęcie badań psychiatrycznych, a także, że bezzasadne było stwierdzenie, że « ojciec nie powinien samodzielnie, bez konsultacji z matką, podejmować decyzji dotyczących małoletnich dzieci stron », 3) zasądzenie od pozwanej sumy pieniężnej w wysokości 10000zł na cel społeczny, tj. na rzecz Fundacji « (...) » z siedzibą w W. z dopiskiem « (...) ». Ewentualnie apelujący wnosil o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Domagał się ponadto zasądzenia od pozwanej na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za pierwszą i drugą instancję.

M. S. zarzucił zaskarżonemu wyrokowi : 1) naruszenie art. 23 kc, art. 24§1 kc i art. 448 kc poprzez ich niezastosowanie i błędne ustalenie że pozwana nie naruszyła dóbr osobistych powoda, 2) naruszenie art. 233§1 kpc poprzez przekroczenie swobodnej oceny dowodów i dokonanie jej w sposób dowolny, 3) błąd w ustaleniach faktycznych polegający na pominięciu, iż pozwana przekazała sporządzoną przez siebie « Informację » U. D. z zamiarem przekazania jej dyrekcji szkoły, czym naruszyła dobra osobiste powoda. (k.196-204)

M. H. domagała się oddalenia apelacji i zasądzenia na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacja okazała się częściowo uzasadniona.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia stanu faktycznego poczynione przez Sąd I instancji i przyjmuje je w całości, czyniąc podstawą własnego rozstrzygnięcia, co czyni zbędnym ponowne ich przedstawianie. Wbrew zarzutom skarżącego Sąd Okręgowy nie dopuścił się ani dowolnej oceny dowodów ani błędu w ustaleniach faktycznych i dokonane ustalenia zasługują na akceptację. Nie ma racji apelujący, twierdząc, iż Sąd I instancji pominął fakt udostępnienia przez M. H. (...) » z dnia 29 stycznia 2015 roku U. D.. Sąd Apelacyjny zauważa, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zamieszczono stwierdzenie, iż pozwana sporządziła « (...) » z dnia 29 stycznia 2015 roku na wniosek U. D., że przed jej sporządzeniem badane były tylko dzieci i była żona powoda, że w lutym 2015 roku U. D. przekazała w/w (...) za pomocą portalu szkoły dyrektorowi, wicedyrektorowi i wychowawcom córek powoda oraz że « (...) » została wydana przez pozwaną byłej żonie powoda na jej wniosek (strona 2, 3 i 6 uzasadnienia wyroku).

Trafny jest jednak najdalej idący zarzut apelacji, dotyczący naruszenia przez Sąd I instancji przepisu art. 23 kc, art. 24 kc i art. 448 kc poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że pozwana nie naruszyła dóbr osobistych powoda oraz poprzez odmowę zasądzenia stosownej sumy pieniężnej. Niewłaściwe zastosowanie przywołanych przepisów polega na błędnym przyjęciu przez Sąd Okręgowy, iż ustalony w sprawie stan faktyczny w swoich istotnych elementach nie odpowiada stanowi faktycznemu abstrakcyjnie określonemu w normie art. 23 i 24 kc. Cześć, dobre imię, dobra sława człowieka są pojęciami obejmującymi wszystkie dziedziny jego życia osobistego, zawodowego i społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1971 roku II CR 455/71), a naruszenie tego dobra osobistego polega na pomówieniu danej osoby o takie postępowanie czy właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej. Nie wymaga szerszego uzasadnienia, że wyrażenie i upublicznienie negatywnych opinii o stanie emocjonalnym powoda, o stanie psychicznym powoda, o możliwości samodzielnego podejmowania przez powoda decyzji dotyczących jego małoletnich dzieci i o zaburzaniu przez powoda atmosfery wychowawczej jego dzieci, jest działaniem postępującym powoda wobec osób trzecich i obrażającym go. Niesłusznie Sąd Okręgowy przyjął, że pozwanej nie można przypisać odpowiedzialności za naruszenie czci powoda tymi opiniami, skoro – co Sąd Okręgowy ustalił - pozwana udostępniła sporządzoną przez siebie (...)» osobie trzeciej, czyli U. D.. Co więcej, pozwana uczyniła to wiedząc, że U. D. planuje przedstawić otrzymany dokument w placówce edukacyjnej do której uczęszczały córki powoda (a więc, że mogą zapoznać się z nim także inne osoby niż U. D.) oraz mogąc przypuszczać, że zapozna się z nim powód. Pozwana wyraziła więc naruszającą dobra osobiste powoda opinię o nim wobec U. D., godząc się z tym, iż opinia ta dotrze do innych osób i samego powoda.

Ustalenie, iż M. H. sporządzając i przekazując U. D. «(...)» z dnia 29 stycznia 2015 roku bezprawnie naruszyła cześć M. S., nie jest jednak wystarczające dla uznania apelacji powoda za uzasadnioną w całości.

Powód domagał się bowiem nakazania pozwanej zaniechania naruszania jego dobrego imienia poprzez rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji o przyczynach konfliktu w rodzinie powoda, o zaburzeniach emocjonalnych powoda i o celowości poddania się przez powoda badaniom psychiatrycznym. Podstawą prawną owego żądania jest art. 24§1 zd. 1 kc, stanowiący, iż ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. Dla uzyskania wyroku uwzględniającego powództwo o zaniechanie naruszenia zagrożonego dobra osobistego powód musi wykazać, że istnieje realna obawa dalszych naruszeń konkretnego dobra osobistego, a nie tylko to, iż dobro to zostało naruszone. Gdy taka obawa nie występuje, żądanie zaniechania działań naruszających dobra osobiste nie byłoby uzasadnione (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1965 roku II CR 13/65). W rozpoznawanej sprawie M. S. nie zaoferował żadnego dowodu na istnienie stanu zagrożenia dalszego rozpowszechniania przez pozwaną w/w opinii naruszających cześć powoda. Przeciwnie – zeznania stron i świadków wykazują, że działanie pozwanej miało charakter jednorazowy, ograniczający się do wręczenia (...)» U. D., co nastąpiło trzy lata przed wniesieniem pozwu. Brak obawy ponownych naruszeń czci powoda przesądzał o niezasadności żądania zmiany zaskarżonego wyroku w sposób określony w punkcie I.1 wniosków apelacji.

Podobnie nieuzasadnione okazało się żądanie nakazania przeprosin. Przewidziane w art. 24§1 zd. 2 kc oświadczenie usuwające skutki dokonanego naruszenia dóbr osobistych powinno być odpowiednie, w treści i formie, do okoliczności sprawy. M. S. domagał się zobowiązania pozwanej do sporządzenia i doręczenia mu oświadczenia stwierdzającego nieprawdziwość zamieszczonych w « Informacji » z dnia 29 stycznia 2015 roku stwierżeń o ponoszeniu przez powoda winy w zaistnieniu kryzysu małżeńskiego, o zachowaniach powoda wskazujących na jego zły stan emocjonalny, o celowości poddaniu się badaniu psychiatrycznemu itp. Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że tej treści oświadczenie nie może służyć usunięciu skutków dokonanego naruszenia dobra osobistego, nie jest więc oświadczeniem « odpowiedniej treści » w rozumieniu art. 24§1 zd. 2 kc. Powód zdaje się bowiem nie dostrzegać, że kwestionowane fragmenty «(...)» z dnia 29 stycznia 2015 roku stanowią oceny pozwanej, a nie przywołanie faktów. Wypowiedzi ocenne nie podlegają weryfikacji w kategoriach prawdy i fałszu i nie mogą być uznane za naruszające dobra osobiste z uwagi na swą nieprawdziwość. W realiach rozpoznawanej sprawy istotą bezprawności działania pozwanej było sporządzenie i upublicznienie dokumentu zawierającego negatywne sądy wartościujące dotyczące powoda, z naruszeniem zasad należytej staranności obowiązujących osoby parające się poradnictwem rodzinnym. Trafnie

Sąd I instancji zwrócił uwagę na to, że pozwana sporządziła sporny dokument bez uprzedniego badania powoda, opierając się na wiadomościach przekazanych przez małoletnie dzieci i skonfliktowaną z powodem małżonkę oraz wypowiadając się o stanie psychicznym powoda mimo braku kierunkowego wykształcenia. Opinii pozwanej nie można potraktować jako uzasadnionych, znajdujących podstawę w wiarygodnych źródłach, skoro zostały sformułowane bez podjęcia próby zweryfikowania stanu emocjonalnego i kompetencji rodzicielskich powoda. Powód jednakże domagał się zobowiązania pozwanej do złożenia przeprosin za podanie nieprawdziwych informacji go dotyczących, w sytuacji gdy pozwana wyraziła jedynie nieuprawnione opinie o powodzie naruszające jego dobre imię i godność – tym samym żądanie powoda nie korelowało z istotą dokonanego naruszenia dóbr osobistych i nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny zauważa, że wyznaczone art. 321 kpc możliwości modyfikacji żądania złożenia oświadczenia usuwającego skutki dokonanego naruszenia dóbr osobistych sprowadzają się do uściślenia, właściwego zredagowania czy ograniczenia ram żądania, nadaniu żądaniu powoda poprawnej jurydycznie formy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2007 roku IV CSK 115/07). W niniejszej sprawie, zmiana oświadczenia polegająca na nakazaniu pozwanej przeprosin za naruszenie czci powoda poprzez bezpodstawne dyskredytowanie jego stanu emocjonalnego, psychicznego i kompetencji rodzicielskich wymagałaby zatem nadania mu nowej treści i stanowiłaby niedopuszczalne orzekanie ponad żądanie w rozumieniu art. 321 kpc.

Bezprawne naruszenie dóbr osobistych powoda uzasadniało jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, zasądzenie od pozwanej na podany przez powoda cel społeczny sumy pieniężnej. Z treści art. 448 kc wynika, że w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać stosowne zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę lub na żądanie poszkodowanego zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez poszkodowanego cel społeczny. Przy stosowaniu tego przepisu sąd bierze pod uwagę całokształt okoliczności faktycznych, w tym winę sprawcy naruszenia dóbr osobistych i jej stopień oraz rodzaj naruszonego dobra (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 roku II PK 245/05). Opisanymi powyżej działaniami pozwana naruszyła godność i dobre imię powoda, a w orzecznictwie Sądu Najwyższego dobre imię jest jednym z dóbr osobistych ujmowanych - obok dóbr takich jak życie, zdrowie i wolność - za dobra szczególnie, podlegające wzmożonej ochronie, także za pomocą środków o charakterze majątkowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2002 roku V CKN 1010/00). Za zastosowaniem tej formy ochrony przemawiało ponadto znaczny stopień winy nieumyślnej pozwanej, która, choćby z racji uczestnictwa w procesach sądowych jako biegły, powinna była przewidzieć posługiwanie się przez U. D. przekazanym jej dokumentem nie tylko w relacjach z powodem, ale i wobec innych osób. Z drugiej strony, Sąd Apelacyjny ma na względzie, iż środki przewidziane w art. 448 kc służą złagodzeniu skutków negatywnych doznań, wynikających z naruszenia dóbr osobistych, a więc - oceniając możliwość zasądzenia i wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej sąd musi wziąć pod uwagę przede wszystkim kompensacyjny charakter zadośćuczynienia. W tym kontekście nie sposób nie zauważyć, że powód zapoznał się z opiniami pozwanej oraz powziął wiadomość o ich rozkolportowaniu wśród osób trzecich już w 2015 roku, a zainicjował postępowanie sądowe o ochronę swoich dóbr osobistych dopiero w 2018 roku. Sam upływ czasu musiał, w naturalny sposób, złagodzić ujemne doznania powoda, co przemawiało za częściowym jedynie uwzględnieniem żądania o nakazanie pozwanej zapłaty na określony cel społeczny. Dodatkowo za ustaleniem owej sumy w kwocie niższej niż żądana przez powoda przemawiała motywacja pozwanej, która sporządziła i wręczyła U. D. « (...)» z dnia 29 stycznia 2015 roku w zamiarze uchronienia dzieci powoda przed niekorzystnymi następstwami kryzysu w małżeństwie ich rodziców.

Z tych też względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386§1 kpc, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym częściowo w ten sposób, że zasądził od M. H. na rzecz Fundacji « (...)» z siedzibą w W. (« (...)») kwotę 2000zł oraz w punkcie drugim w ten sposób, że nie obciążył powoda kosztami procesu. W pozostałym zakresie apelacja powoda została oddalona, stosownie do art. 385 kpc, jako niezasadniona.

Za odstąpieniem od obciążania powoda kosztami procesu w postępowaniu przed sądem I instancji i kosztami postępowania apelacyjnego na podstawie art. 102 kpc przemawiało, zdaniem Sądu Apelacyjnego, fakt, iż - pomimo oddalenia znacznej części żądań – powód jest stroną wygrywającą sprawę co do istoty, która uzyskała potwierdzenie że jej dobra osobiste zostały przez pozwaną bezprawnie naruszone. Obciążanie powoda kosztami postępowania pozostawałoby więc w sprzeczności z zasadą słuszności.